

Ilu, loovus ja neljas tööstusrevolutsioon

„Ilu on kõige vajalikum kasutu omadus, mis olemas on,“ ütleb kirjanik Rosa Montero. Emotsioon on midagi olemuslikku, mis võimaldab meil elada, inimene vajab ilu. Isegi enne esimeste tsivilisatsioonide teket 5000 aastat tagasi, esindas ilu otsimine inimese tõelist olemust ja tema pidevat võitlust ellujäämise nimel. Või nagu ütles romantiline luuletaja Friedrich Schiller: „Ilu on see, mille kaudu inimene rändab vabadusse“.

Tulles 21. sajandisse, oleme jõudnud uue majandustsükli algusse, mida eksperdid nimetavad neljandaks tööstusrevolutsiooniks. Sellised valdkonnad nagu geneetika, tehisintellekt, robotika, 3D-printimine või biotehnoloogia, nimetades vaid kõige silmapaistvamaid, on muutunud uute ärimudelite arendamise epitsentriks. Me seisame silmitsi seni kõige olulisema ülemaailmse revolutsiooniga, mis on kaasa toonud jagatud majanduse õitsengu ja määratleb uuesti, kuidas me elame ja töötame, kasutades kodudes, ettevõtetes ja transpordivahendites intelligentseid süsteeme. Algoritmid ja *big data* on muutunud majanduses ja poliitikas otsuste vastuvõtmisel hädavajalikeks teguriteks. Samuti määratlevad need, kuidas suhtleme ning sidekanalite, sotsiaalvõrgustike jms kaudu teavet jagame. Kliimamuutus saab olema ja peab olema üks teguritest, mis kõige enam mõjutab selle uue tööstusstruktuuri – kus domineerivad algoritmid ja tehisintellekt – suunda.

Niisugune ülemaailmne muutus ärimudelites avaldab lähiaastatel tööturule väga tähelepanuväärset mõju. Paljusid töökohti, mille järele on praegu väga suur nõudlus, ei olnud 10 aastat tagasi veel olemas. Sellest hoolimata on ülikoolid ja muud haridusasutused jätkanud kindlameelselt uute põlvkondade harimist vananenud süsteemides, mis põhinevad traditsioonilistel mudelitel ega valmista noori ebakindla tööalase tuleviku jaoks ette. Ülikool ei valmista meid eluks ette, elu toimub juba ülikoolis! Maailma Majandusfoorumi uuringu kohaselt (*The Future of Jobs*, 2016) hakkavad 65% täna kooliteed alustavatest lastest töötama täiesti uut tüüpi ametites, mida veel ei eksisteeri. Nii kiiresti arenevas tööalases kontekstis on oskus tulevikuvajadusi prognoosida ja nendeks valmistuda igat liiki hariduse ja koolituse võti. Ettevõtlikkus on siin oluline märksõna, mis suurendab tööalast konkurentsivõimet. Rohke enesemotivatsioon ja mõne idee või projekti vastu kutsumuse tundmine, maailmale oma isikliku nägemuse esitamine ning paindlikkus ja sihikindlus töökohal on ettevõtlikele inimestele omased. Oluline on rõhutada, et majanduslik edu ei ole enam ainsaks edukuse mõõtmise parameetriks, vaid sellised väärtused nagu sotsiaalne õiglus, säästev areng ja keskkonna austamine väljendavad uute põlvkondade soovi ühiskonda positiivselt mõjutada, samaaegselt soodustades majandusarengut.

Ajal, mil me elame, ei garanteeri ülikooli diplom enam ametialast konkurentsivõimet ega edu tööturul. Siiski on haridus endiselt parim liitlane, et olla valmis tuleviku keerdkäikudeks isiklikus ja tööelus, kus

seadused ja väärtused muutuvad pidevalt ja aina kiiremini. Meie ajaloo, traditsioonide, hiilgavate mõtlejate ja loojate, kes on aidanud kaasa inimkonna arengule, sügavuti tundmine võimaldab paremat arusaamist ja võimet tegeleda praeguste probleemide ja tulevaste ebakindlate olukordadega.

Aga kuidas valmistuda tööks, mida pole veel olemas? Võimet leida lahendusi uutele probleemidele või tulla toime vanade probleemidega, kuid võtta appi uued ideed, nimetame **loovuseks**. Cambridge'i sõnastik defineerib loovust kui „võimet toota originaalseid ja ebatavalisi ideid; luua midagi uut ja kujuteldavat“. Loovus on originaalse, isikliku ja teistsuguse mõtlemise sünonüümiks. See on omadus, mis täiendab meie kognitiivset talitlust koos intelligentsi ja mälu. Loovus on muutunud üheks kõige nõutumaks vooruseks uues tööalases kontekstis, nagu kinnitas Alex Gray oma raportis Maailma Majandusfoorumile („Kümme oskust, mida vajad neljandas tööstusrevolutsioonis edu saavutamiseks“, Davos 2016), asetades selle üheks kõige olulisemaks peetud võimeks, kolmandaks pärast oskust keerulisi probleeme lahendada ja kriitiliselt mõelda. Ettevõtted otsivad tootlikkust ja talenti; teave ja teadmised – suuremalt jaolt masinate hallata – on asendatud kujutlusvõimega ja võimega koondada teavet konkreetsetes ja muutlikes keerulistes olukordades. Loovus on oskus, mis muudab meid pädevaks mitte konkurentsivõime, vaid eelkõige koostöö kaudu.

Probleem seisneb selles, kuidas arendada loovust, kuidas luua uusi ideid metodoloogilisel viisil ja olla loov, mõeldes *out of the box*. Tavaliselt tuleneb loominguline suhtumine sisemisest vajadusest kujundada isiklik nägemus, reageerides olemasolevale probleemile või teenuse puudumisele, mida ühiskond vajab. Inspiratsioon või valgustatus ei ole enam kui igatsetud, romantilise, kuid tegelikkusest väga kaugel kontseptsiooni idealiseerimine. Geenius Pablo Picassole omistatakse tsitaat „Kui inspiratsioon tuleb, leidku ta mind töötamast“. Kõik suured kunstnikud ja mõtlejad leiavad sama. Igapäevane töö ja püsivus suunavad tähelepanu konkreetsele eesmärgile, järjekindlus ja mõtte sügavus soodustavad loomingulist protsessi, võimaldades ühel hetkel „täiusliku tormina“ ühendada omandatud teadmised ja hariduse kogemustega, et jõuda uue idee visualiseerimiseni. Hajutatud tähelepanu ja pealiskaudsus on praegusel ajastul sümptomid, mis viitavad loomingulisuse ja motivatsiooni puudumisele. Õppimine toimub tegutsedes (*learning by doing*) ning alles töö ja pingutuse tulemusena jõuame tulemusteni.

Mineviku suured ideed loodi harilikult just nii: autori poolt määratlemata ja tema jaoks tundmatu meetodi abil, kuid panustades alles teadmata tulemusse tööd ja lootust. Isaac Asimov (*How do people get new ideas*, 1959) kinnitab, et väga loomingulistel ja uusi ideid looma kaldumatel inimestel on täidetud kaks põhitingimust: esiteks on neil kindlast valdkonnast suured teadmised; ja teiseks on nad ebatavalised või ekstsentrilised isiksused, kes mõtlevad teistest erinevalt ja kompavad normide piire. Lisaksin kolmanda elemendi, mis minu arvates mõjutab otseselt loominguliste inimeste arengut ja tulemuslikkust: see on töökeskkond ja inimesed, kellega nad loomeprotsessis osalevad. Kunsti- ja kultuurimaailmas on suur osa uuenduslikest ideedest pärit multidistsiplinaarsest ja eklektilisest keskkonnast, kus valitseb koostöö, kus

erineva tausta, stiili, töömeetodite ja esteetiliste kontseptsioonidega loomeinimesed jagavad omavahel kogemusi ja vaatepunkte.

Mulle meeldib mõelda, et sama kehtib meie armsa akadeemia kohta, et see on loomeinimeste, loominguliste noorte ja kogenud mentorite kohtumispaik, kus tegutsema sütitab entusiasm kultuurivaldkonnas luua ja uuendada, olles jätkuvalt parim vahend kultuuri säilitamiseks ja taasloomiseks uute põlvkondade tarvis. Kultuurikorraldajad töötavad koos näitlejate ja tantsijatega, muusikud koos visuaaltehnoloogidega, käsitöölised muundavad tekstiili, metalli ja puidu rõivasteks, eheteks, sepi- ja hooneteks, huvijuhid-loovtegevuse õpetajad panustavad mitteformaalse õppe kaudu kasvatusse ja kogukonda... kõik koos ühise taeva all, kus pärandkultuuri väärtuste kaudu liigume ilu ja loovuse otsingutel. Loodan, et teie aastad akadeemias on olnud unistuste katalüsaatoriks, et kannate seda sõnumit kõikjale, kuhu te lähete, panustades sellesse, et meid ümbritsev ühiskond muutub tänu hariduse ja kultuuri väärtustele paremaks, võimaldades meil unistada olla paremad inimesed. Olen kindel, et te olete nende väärtuste parimad saadikud ning teie kujutlusvõime ja loovus viivad teid just sinna, kuhu tahate jõuda, teades, et Viljandis on alati teie pere ja kodu.

Prof Iñaki Sandoval
direktor